

Реалізація принципів концепції сталого розвитку на місцевому рівні

*УДОВИЧЕНКО Володимир Петрович,
Славутицький міський голова, член делегації України
в Конгресі місцевих і регіональних влад
Ради Європи, президент Всеукраїнського громадського
об'єднання «Клуб мерів», д.е.н., професор,
лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки*

Сьогодні все частіше ми звертаємося до такого поняття, як «сталий розвиток». Але, щоб сталий розвиток не залишився абстрактним і чисто теоретичним поняттям, необхідно, щоб він був тісно пов'язаний з повсякденним життям людей і такими їх життєобов'язковими потребами, як робота, чиста вода і повітря, освіта... (див. схему 1).

Ми повинні зрозуміти необхідність участі у функціонуванні нашої держави та розвитку її економіки. Участь може бути реалізована будь-яким шляхом: підприємець чи службовець, покупець чи просто громадянин, який делегує своє виборче право управляти державою депутатам, Президенту, які й обирають економічну політику держави.

Економіка має справу з тим, як окремі працівники, фірми, галузі,

уряди можуть використати надані їм властивості й матеріальні ресурси, щоб найбільш повно задовольнити свої потреби.

Усвідомлене пізнання і покращення самого себе, навколишнього середовища, природи в цілому – головне завдання сучасності. Це дозволить нам вийти на поняття якості життя для того, щоб більш раціонально жити, діяти, творити.

У світі йде постійний диспут з приводу того, яку роль виконує держава в економічному житті суспільства. Спільного знаменника в цьому немає. Частина економістів вслід за Адамом Смітом виступає за повернення до принципу “Laissez Faire” і зменшення втручання держави в економічне життя. Інші є прибічниками більш активної ролі, але, незважаючи на розбіжності, майже всі погоджуються, що ряд економічних функцій характерним чином може бути виконано саме державою.

До них відносяться:

- захист ринкової економіки;
- забезпечення товарів і послуг громадського споживання;
- облік побічних наслідків;
- допомога окремим групам населення, соціально незахищеним;
- стабілізація економіки.

Розробка сценаріїв довгострокового розвитку економіки України є в даний час дуже складним завданням. Це пов'язано з тим, що до цього часу не завершено процес вибору шляхів подальшого розвитку Української держави, відбуваються істотні зміни в соціальній структурі суспільства, сама економіка висуває в значній мірі суперечливі вимоги до способів, напрямків і пріоритетів її реформування (див. *схему 2*).

Реалізація моделі соціально орієнтованої економіки передбачає підвищення рівня та ефективності соціального захисту населення, перехід до адекватної соціальної допомоги, яка має бути диференційованою для різних верств населення.

Цінним, на мій погляд, у нашій моделі соціально орієнтованої економіки є не лише соціальний захист, а й створення такого організаційно-економічного механізму, який сприяв би зменшенню тієї частини населення, яка потребує цієї допомоги. Ми пропонуємо модель (див. *схему 3*), яка увібрала б усе краще, що результативно діє в країнах з ринковою економікою:

- активний попереджувачий характер соціальної політики;
- створення правових і соціальних умов для реалізації економічної ініціативи громадян;
- оптимальній обсяг перерозподілу ВВП через бюджет на кожному етапі розвитку;
- активна участь приватних і громадських організацій у наданні населенню соціальних послуг і благ;

- допомога соціально незахищеним категоріям громадян;
- реалізація ідей соціальної солідарності та субсидіарності.

***Один із можливих варіантів української моделі
соціально орієнтованої ринкової економіки***

- Активний попереджувачий характер соціальної політики.
- Оптимальний обсяг перерозподілу ВВП через бюджет на кожному етапі розвитку (50%).
- Активна державна політика підтримки високої та повної зайнятості.
- Висока частка приватних і громадських організацій у наданні соціальних послуг.
- Реалізація ідей соціальної солідарності та субсидіарності.
- Створення правових і соціальних умов для реалізації економічної ініціативи.
- Пріоритет соціально незахищеним категоріям громадян.

Реалізувати модель соціально орієнтованої економіки можливо через ефективну регіональну політику.

Стратегічними цілями соціальної політики на регіональному рівні є:

- Забезпечення виконання прийнятих державних програм на регіональному рівні.
- Здійснення контролю за структурними зрушеннями в економіці регіону, забезпечення його життєдіяльності та підтримки відповідного рівня життя населення.
- Створення нормативної бази формування місцевих бюджетів.
- Створення в регіонах умов для забезпечення рівних стартових можливостей відповідного рівня життя населення.
- Проведення постійної соціальної експертизи стану і розвитку регіону, розробка соціальних прогнозів для виваженого використання їх при прийнятті управлінських рішень на регіональному рівні.
- Всебічна підтримка підприємництва, особливо малого бізнесу.
- Вдосконалення відносин комунальної власності.
- Розвиток житлово-комунальної сфери.
- Поступове реформування об'єктів соціальної інфраструктури.
- Здійснення ефективної адресної соціальної допомоги найбільш вразливим верствам населення.
- Проведення активної молодіжної політики, підтримки сім'ї, материнства та дитинства.

З урахуванням переходу до ринкових відносин важливо сформувати

новий погляд на проблему забрудненості навколишнього середовища.

Глибокий аналіз наочно демонструє, що ні адміністративно-планова економіка, ні сили ринкової економіки не є оптимальними у вирішенні головної проблеми - збереження природного середовища, власного "дому" кожного з нас.

Головним надбанням економічного зростання є створення можливості для підвищення якості життя, збільшення життєвого рівня населення. Але водночас економічне зростання має певну відмінність, яка визначається вартістю використаних ресурсів, а також кількістю відходів.

Розвиток місцевої демократії – основа для сталого розвитку регіону, міста, населеного пункту.

Дуже багато залежить від інформованості громадян та їх залучення до прийняття рішень на рівні того ж міста. Така співпраця сприяє появі систематичного мислення, яке просто необхідне для того, щоб економічні, природоохоронні і соціальні проблеми розглядались як комплексні, і дії, направлені на їх вирішення, координувались, оскільки ці проблеми тісно вплетені в повсякденне життя і спроби їхнього вирішення окремо є безуспішними. Інтеграція процесу підготовки і прийняття рішень на місцях у майбутньому приводить до позитивних результатів в економіці, екології і соціальній справедливості.

Сьогодні мета України – інтегруватись до Європейської спільноти. І не тільки увійти в Європейський Союз, а й досягти такого рівня життя українського народу, який би відповідав європейським стандартам.

Виконання цих завдань вимагає прискореного реформування системи державного управління, її децентралізації. Це досягається через механізм розвитку місцевого самоврядування в Україні. Його загальні принципи зафіксовані в Європейській хартії місцевого самоврядування, яка була ратифікована Верховною Радою України ще в 1997 році. Проблема в тому, що із 14 головних принципів Європейської Хартії на сьогодні Україною реалізовано близько десяти. Потрібно звернути увагу на те, що існує відповідальність за невиконання ратифікованих міжнародних документів. Тому говорити про створення повноцінної системи управління якістю послуг в органах виконавчої влади начебто передчасно.

Але разом з тим, ми повинні обов'язково йти до найвищої мети, розпочавши запровадження в органах виконавчої влади системи управління якістю на засадах ДСТУ ISO 9001:2001, тому що це дієвий інструмент підвищення не тільки ролі та рівня роботи виконавчих органів, а й відповідальності перед громадянами за рівень послуг, які були надані. Створення системи управління якістю – це створення системи відносин між владою і громадянами з використанням певних стандартів, що сприятимуть зростанню прозорості та ефективності дій владних структур і довіри до них.

Реалізація комплексної системи є безперервним процесом, який потребує постійного удосконалення. У подальшому планується поступове її впровадження на підприємствах, установах та організаціях міста всіх форм власності.

Ми вбачаємо систему стандартизації послуг також у тому, щоб зменшити вплив особистості і настрою представника влади на загальні процеси. Особливо це стосується органів виконавчої влади. Коли говоримо про настрої чиновника, то маємо на увазі і державну відповідальність, і необхідність зміни закону «Про державну службу», і рівень оплати праці державного службовця. Треба зрозуміти, що немає нічого дорожчого для держави, ніж дешевий чиновник, і необхідно йти шляхом підвищення рівня престижності роботи в органах державного управління.

Таким чином, через систематизацію процесу підвищуємо відповідальність чиновників органів місцевої влади, покращуємо систему контролю, даємо можливість громадянам мати стандарт, за яким, у разі потреби, можна звернутися до суду, якщо представник влади не виконує цей стандарт.

З приводу цього я дозволив би собі авторське тлумачення того, що таке комплексна система управління якістю соціальних послуг в місті Славутичі: це систематизація правової нормативної бази та практичних досягнень з метою створення ефективного механізму управління соціальними послугами на рівні сучасних стандартів. У ньому доповнено суттєвий елемент — практичні досягнення та надбання, що вдалось отримати на сьогодні в багатьох містах, таких як Комсомольськ Полтавської області, Бердянськ Запорізької області, Кам'янець-Подільський Хмельницької області, Славутич Київської області. Ще є міста, але, на жаль, їх обмаль, тому що в Україні не реалізований головний стандарт — стандарт Європейської хартії місцевого самоврядування. Тому реформування політичної системи в країні з метою децентралізації державного управління та розвитку місцевого самоврядування має активно продовжуватися.

Думаю, що ця робота дозволить Україні вдосконалити державне управління та управління органів місцевого самоврядування, зробити його сучасним і ефективним, а також реалізувати принципи Європейської хартії місцевого самоврядування та об'єднати зусилля місцевих влад і територіальних громад, а в цілому — влади і суспільства — з метою підняття стандартів рівня життя українського народу до європейського зразка.

Під час впровадження системи управління якістю спеціальною робочою групою, до якої увійшли представники владних структур та громадськості, було розроблено Кодекс етики, честі, порядності, добросовісного та ефективного управління Славутицької територіальної громади.

Метою впровадження Кодексу є створення сприятливих і якісних

умов життя, зміцнення доброзичливих взаємин славутичан, здійснення добросовісного і ефективного управління міською владою.

Український досвід, до речі, як і міжнародний, доводить, що просте функціонування представницької демократії, та ще й в абсолютно недосконалій виборчій системі, може привести і вже приводить до виключення громадян із громадського життя.

Тому відкритість і прозорість влади, її готовність вести пошук оптимальних рішень на користь громадян, територіальних громад через постійний діалог з ними, надання можливості оспорювати рішення обраних представників влади є сучасним належним врядуванням з реалізацією європейських принципів ефективного управління.

Ризики виникають там, де ця проста, а водночас і складна, філософія демократії ігнорується і немає її реалізації на практиці відносин.

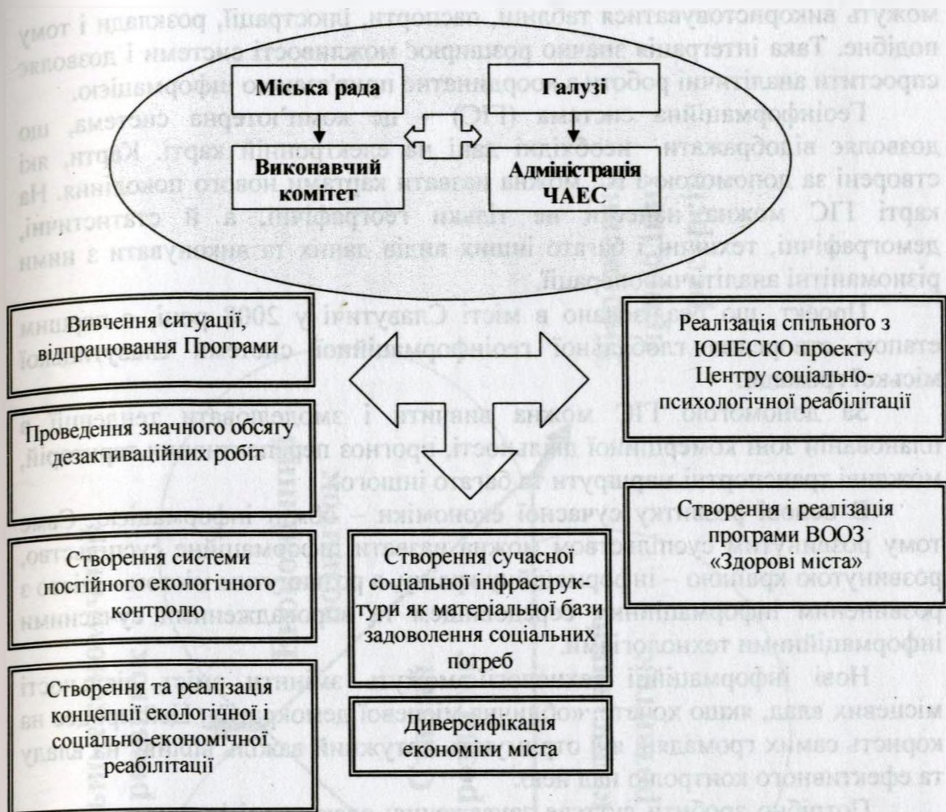
Саме тому Кодекс етики, стандартизація послуг сьогодні на порядку денному відносин «влада – територіальна громада – громадяни».

У м. Славутичі реалізовані та діють моделі залучення соціально активних громадян для відпрацювання важливих рішень життєдіяльності міста.

Особливої уваги потребують проблеми культури, освіти, фізкультури і спорту на територіях радіаційного забруднення. Відомо, що саме культура має унікальні можливості духовного впливу на особистість, створює умови для доброзичливого спілкування людей, їх об'єднання, переборює перспективи психологічних травм, у тому числі радіофобії і взагалі «чорнобильського синдрому». Йдеться про створення такого культурного потенціалу, який би пом'якшив наслідки аварії.

Без підтримки уряду, міністерств і відомств, місцевої адміністрації, масових громадських і благодійних організацій нам не позбутися руйнівних наслідків катастрофи на здоров'я людей, не створити в повному обсязі надійної економічної безпеки для їх життєдіяльності.

Організаційно-економічний механізм вирішення проблем, пов'язаних з соціально-економічною та екологічною реабілітацією міста, схематично має такий вигляд:

Як ніколи, стають актуальними ідеї щодо створення інформаційних моделей «Електронне місто». Темпи змін в інформаційно-комунікаційних технологіях продовжують стрімко зростати та надавати нові можливості для місцевих влад з точки зору кардинальних змін (технологічний прорив) у системі інформування громадян, залучення їх до управління та зворотного зв'язку з ними.

Економічна ефективність введення подібних систем на Заході оцінюється на рівні 12 доларів прибутку на 1 долар витрат. Таким чином, інформаційні технології можуть працювати на поповнення міського бюджету.

Впровадження геоінформаційної системи скорочує час на пошук необхідної для прийняття рішення інформації, сама система стає товаром та може сприяти додатковим надходженням до місцевого бюджету, сприяє залученню інвестицій у місто.

Геоінформаційні системи (ГІС) – це інтегровані в єдиному інформаційному середовищі електронні просторово орієнтовані зображення (карти, схеми, плани і тому подібне) і бази даних (БД). Як БД

можуть використовуватися таблиці, паспорти, ілюстрації, розклади і тому подібне. Така інтеграція значно розширює можливості системи і дозволяє спростити аналітичні роботи з координатно прив'язаною інформацією.

Геоінформаційна система (ГІС) – це комп'ютерна система, що дозволяє відображати необхідні дані на електронній карті. Карти, які створені за допомогою ГІС, можна назвати картами нового покоління. На карті ГІС можна нанести не тільки географічні, а й статистичні, демографічні, технічні і багато інших видів даних та виконувати з ними різноманітні аналітичні операції.

Проект, що реалізовано в місті Славутичі у 2008 році, є першим етапом створення глобальної геоінформаційної системи славутицької міської громади.

За допомогою ГІС можна вивчити і змодельовати тенденції в планованій зоні комерційної діяльності, прогноз перспективних територій, можливі транспортні маршрути та багато іншого.

В основі розвитку сучасної економіки – обмін інформацією. Саме тому розвинутим суспільством можна назвати інформаційне суспільство, розвинутою країною – інформаційну країну, а розвинутим містом – місто з розвиненим інформаційним середовищем та впровадженими сучасними інформаційними технологіями.

Нові інформаційні технології можуть змінити зміст діяльності місцевих влад, якщо хочете, «обличчя місцевої демократії». Цей процес на користь самих громадян, які отримують потужний важіль впливу на владу та ефективного контролю над нею.

Потрібно зробити суттєве зауваження: електронні інструменти не є панацеєю – це лише додатковий сучасний інструмент підвищення ефективності управління та якості послуг. Головне – пам'ятати про основні принципи місцевої демократії, не відхилятися в бік, вчитися сучасним технологіям управління суспільними процесами.

Використана література:

1. Роберт В. Піч, Білл Піч, Дайана С. Ріттер. The Memory Jogger 9000/2000 Кишеньковий довідник з використання ISO 9001 — стандарту систем якості.
2. Наставни щодо застосування ISO 9001:2000 в суб'єктах місцевого самоврядування (IWA 4:2005 IDT) ДСТУ-ПІWA 4:2006. - Вид. Київ, Держспоживстандарт України, 2006.
3. Удовиченко В. Ефективна економічна політика місцевої влади. Формула успіху // Аспекти самоврядування. – 2005. – №2(28). – С. 28-31.
4. В. П. Удовиченко. Вічний пошук істини «Суспільство і влада»/ Укладач: В.П.Удовиченко – Славутич, Центр вищої освіти і науки. – 2006. – 16 с.
5. Альбом «Центральная и Восточная Европа. Лидеры качества 2008» издан по инициативе Украинской ассоциации качества при поддержке Европейского фонда управления качеством и Европейской организации по качеству. – Киев, 2008. – С.26-27.

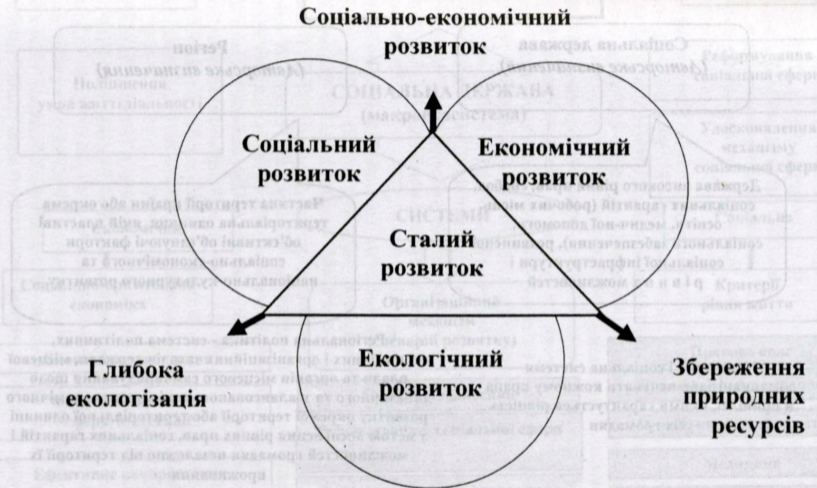

Схема 1. Складові сталого розвитку.

Соціальна держава
(Авторське визначення)

Держава високого рівня прав, свобод, соціальних гарантій (робочих місць, освіти, медичної допомоги, соціального забезпечення), розвинутої соціальної інфраструктури і р і в н и х можливостей

Регіон
(Авторське визначення)

Частина території країни або окрема територіальна одиниця, якій властиві об'єктивні об'єднуючі фактори соціально-економічного та національно-культурного розвитку

Політична і соціальна системи покликані забезпечувати кожному права й привілеї, якими гарантується рівність усіх громадян

Регіональна політика - система політичних, економічних і організаційних заходів держави, місцевої влади та органів місцевого самоврядування щодо динамічного та збалансованого соціально-економічного розвитку окремої території або територіальної одиниці з метою досягнення рівних прав, соціальних гарантій і можливостей громадян незалежно від території їх проживання

Схема 2. Визначення термінів «соціальна держава» та «регіон».

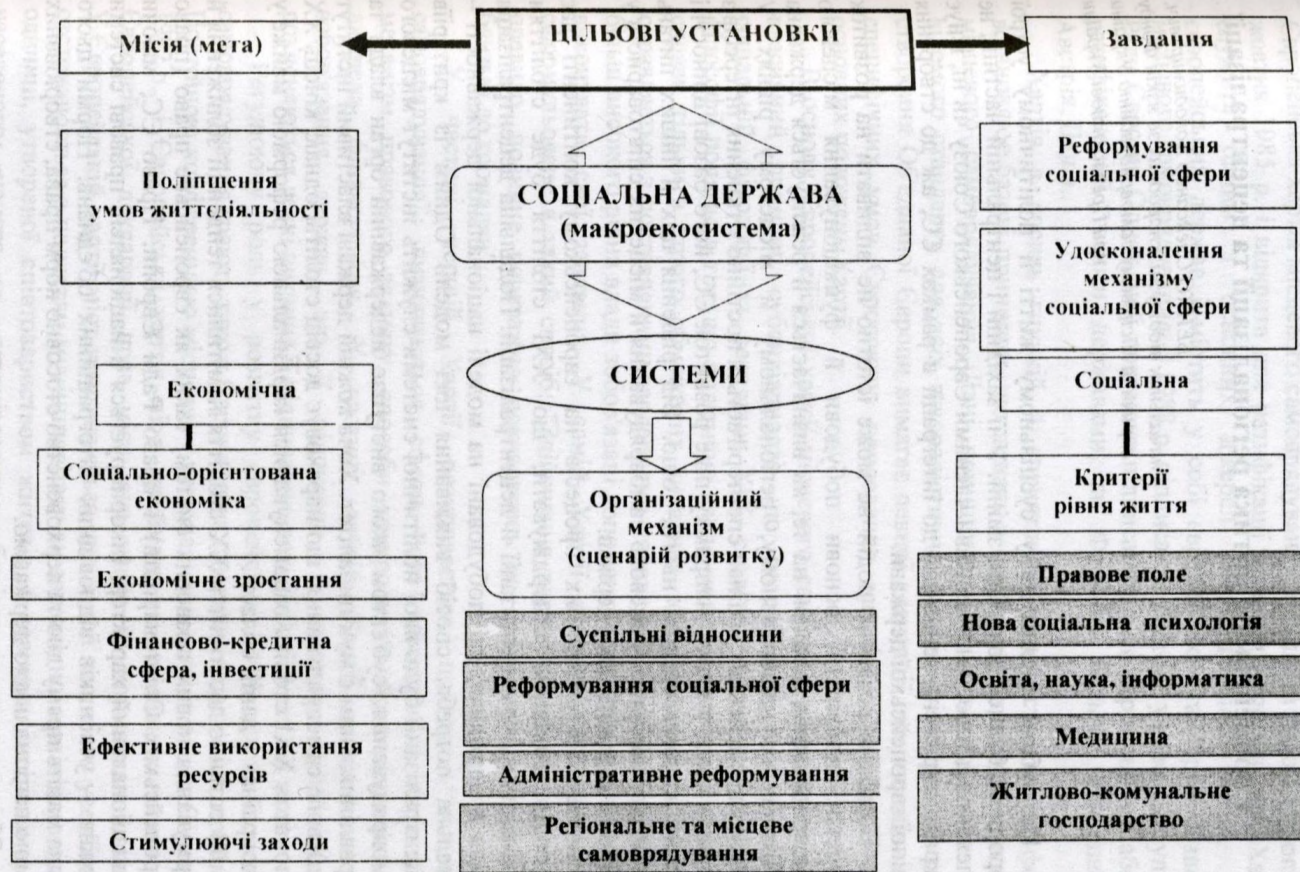

Схема 3. Функціональна модель соціальної держави.